

ΕΦΟΡΕΙΑ ΕΝΑΛΙΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ

ΑΤΤΙΚΗ

Ραμνούντας

Σε συνεργασία με τον D. Blackman και την εν Αθήναις Αρχαιολογική Εταιρεία το 2009 διερευνήθηκε αρχαίο λιμάνι. Δόθηκε έμφαση στις έρευνες συγχρόνων ναυαγίων κυρίως με εποπτεία (Parana, Helmes, Burtigala, Ταγκανρόκ), όπως και εποπτεία υπήρξε σε έρευνα σε διεθνή ύδατα. Η έρευνα συνεχίστηκε το 2010 σε συνεργασία με τον D. Blackman και την εν Αθήναις Αρχαιολογική Εταιρεία για τη διερεύνηση των αρχαίων λιμένων.

ΕΥΒΟΙΑ - ΣΠΟΡΑΔΕΣ

Νότιος Ευβοϊκός

Κατά την υποθαλάσσια αρχαιολογική έρευνα κατά τα τρία έτη 2006-2008 εντοπίστηκαν ένδεκα ναυάγια που χρονολογούνται από την κλασική περίοδο ως και τους ύστερους βυζαντινούς χρόνους (συνεργασία ΕΕΑ - ΙΕΝΑΕ). Το 2010 στα Στύρα εντοπίστηκε ναυάγιο του 1ου αι. π.Χ., αποτυπώθηκαν επιφανειακά

ευρήματα και πραγματοποιήθηκαν ανασκαφικές τομές. Η έρευνα έγινε σε συνεργασία με το Ινστιτούτο Εναλίων Αρχαιολογικών Ερευνών (εικ. 1).

Σποράδες

Στη βραχονησίδα Σκάντζουρα ξεκίνησε έρευνα το 2008 κατά την οποία εντοπίστηκε σημαντικό ναυάγιο κλασικών χρόνων.

Το 2010 σε συνεργασία με το αμερικάνικο Ωκεανογραφικό Ινστιτούτο του Woods Hole για τον εντοπισμό νέων ναυαγίων, εντοπίστηκε ναυάγιο μεσοβυζαντινών χρόνων στην Αλόννησο.

ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ

Φθιώτιδα

Το 2010 πραγματοποιήθηκε ανασκαφή σε συνεργασία με την ΙΔ' ΕΠΚΑ σε παράλιο νεκροταφείο στη θέση Μελεός, στην Πελασγία. Συγκεκριμένα, εντοπίστηκαν 5 κιβωτιόσχημοι τάφοι, πιθανότατα βυζαντινών χρόνων (εικ. 2, 3-4).

Εικ. 1. Εύβοια, Στύρα.
Ναυάγιο 1ου αι. π.Χ.

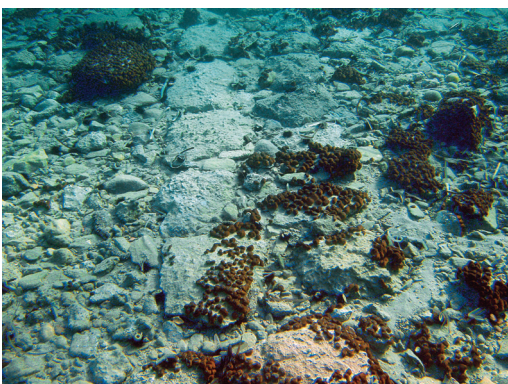

Εικ. 2. Φθιώτιδα,
Πελασγία. Παράλιο
νεκροταφείο.

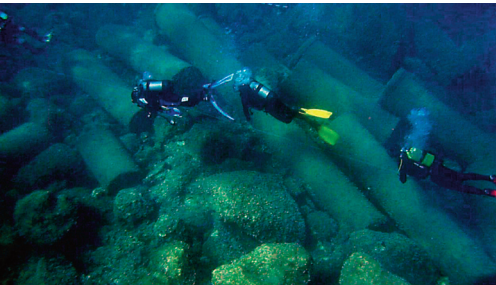
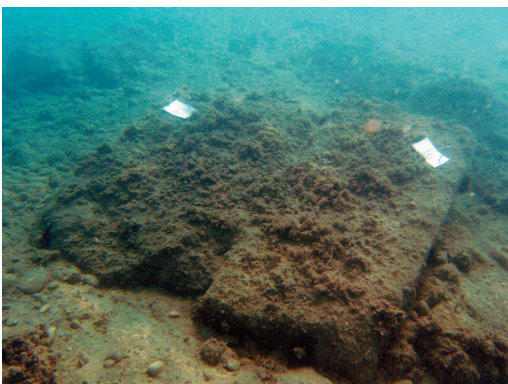

Εικ. 3-4. Φθιώτιδα, Πελασγία. Κιβωτιόσχημοι τάφοι βυζαντινών χρόνων.

Εικ. 5. Κορινθία. Κατάλοιπα μελών του Διόλκου.

Εικ. 6. Κορινθία. Βυθισμένα κατάλοιπα μυκηναϊκού λιμένος.

Εικ. 7. Λακωνίδα. Καταποντισμένος οικισμός.

Εικ. 8. Μεσσηνία, Ν. Σαπιέντζα, ρωμαϊκό ναυσάγιο των κίωνων.

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ

Κορινθία

Το 2009 πραγματοποιήθηκε συνεργασία με το Καναδικό Ινστιτούτο για τον εντοπισμό του μυκηναϊκού λιμένος και των βυθισμένων καταλοίπων του οικισμού της ίδιας εποχής στον Κόρφο Καλαμιανό.

Το 2010 στο Διόλκο διενεργήθηκε υποβρύχια έρευνα για τον εντοπισμό μελών του Διόλκου με σκοπό την ένταξή τους στο γενικό σχέδιο αποτύπωσης του μνημείου, το οποίο εκπονή-

θηκε από την Διεύθυνση Αναστήλωσης Αρχαίων Μνημείων (εικ. 5-6).

Λακωνία

Το 2009 ξεκίνησε έρευνα σε συνεργασία με τη Βρετανική Αρχαιολογική Σχολή στον ήδη γνωστό οικισμό της πρώιμης εποχής του Χαλκού στο Παυλοπέτρι. Το 2010 συνεχίστηκε η έρευνα με την αποτύπωση οικοδομικών λειψάνων και την περισυλλογή επιφανειακής κεραμικής (εικ. 7).

Εικ. 9. Μεσσηνία.
Ν. Σαπιέντζα.
Ρωμαϊκό ναυάγιο
των σαρκοφάγων.

Εικ. 10. Κύθνος.
Πήλινος λύχνος από
το αρχαίο λιμάνι.

Μεσσηνία

Το 2010 εποπτεία εκπαιδευτικού προγράμματος πραγματοποιήθηκε από το Πανεπιστήμιο της Βολόγνα και τον καθηγητή Α. Nannetti στα ρωμαϊκά ναυάγια των σαρκοφάγων και των κιόνων στην Ν. Σαπιέντζα στη Μεθώνη (εικ. 8-9).

Το ίδιο έτος στην Κορώνη διενεργήθηκε υποβρύχια ανασκαφή και αποτύπωση των κρηπιδωμάτων μεσαιωνικού λιμένος Κορώνης, στο πλαίσιο του έργου «Αποκατάσταση των φθορών του προσήνεμου μώλου λιμένος Κορώνης».

Ηλεία

Κυλλήνη (Γλαρέντζα)

Το 2009 και το 2010 συνεχίστηκε η έρευνα που ξεκίνησε το 2007 σε συνεργασία με το Φινλανδικό Ινστιτούτο με στόχο την αποτύπωση των καταλοίπων του μεσαιωνικού λιμένα.

Κύθηρα

Σε πρόγραμμα συνεργασίας του MIT (Τεχνολογικού Ινστιτούτου της Μασαχουσέτης), του ΕΛΚΕΘΕ και του ΕΜΠ κατά το 2004 εντοπίστηκε σύγχρονο ναυάγιο στη θαλάσσια περιοχή νοτιοανατολικά των Κυθήρων. Το 2009 πραγματοποιήθηκε υποβρύχια έρευνα στο ναυάγιο του Μέντορα για τον πιθανό εντοπισμό και άλλων γλυπτών του Παρθενώνα, ενόψει των εγκαινίων του Νέου Μουσείου Ακροπόλεως.

ΚΥΚΛΑΔΕΣ

Πάρος

Κατά το 2000 διενεργήθηκε εκτεταμένη υποβρύχια σωστική ανασκαφή στο Λιμάνι Παροικίας Πάρου, που διήρκεσε τρεις μήνες και εντοπίστηκε μεγάλος αριθμός αρχαίων αρχιτεκτονικών μελών και γλυπτών. Από την κε-

ραμική διαπιστώθηκε ότι πρόκειται για τη ρωμαϊκή ή την πρώιμη βυζαντινή φάση του «κλειστού» πολεμικού λιμένα της αρχαίας πόλης.

Κύθνος - Σέριφος

Σε συνεργασία των ΕΕΑ και ΕΛΚΕΘΕ, που οργανώθηκε εξαιτίας της ανέλκυσης και παράδοσης ενός χάλκινου αγάλματος κατά το 2005, εντοπίστηκε ναυάγιο σε βάθος 500 μ., στη θαλάσσια περιοχή δυτικά της Κύθνου. Το ναυάγιο με αμφορείς από τη Χίο και τη Σάμο, χρονολογείται στα τέλη του 4ου ή τις αρχές του 3ου αι. π.Χ.

Κύθνος

Το 2009 συνεχίστηκε η υποβρύχια αρχαιολογική έρευνα σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας. Αποκαλύφθηκε το αρχαίο λιμάνι της Κύθνου αποτελούμενο από λιθορριπές, κυματοθραύστες και ανάλογες διαμορφώσεις της ακτής.

Από την ανασκαφή υπάρχουν ενδιαφέροντα ευρήματα, ένας κορμός θωρακοφόρου άνδρα και μία μαρμάρινη στήλη με κεφαλή γενειοφόρου άνδρα.

Το 2010 συνεχίστηκε η συνεργατική υποβρύχια έρευνα που ξεκίνησε το 2006 με το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας στο αρχαίο λιμάνι της Κύθνου (Όρμος Μανδράκι), (εικ. 10). Στην Πολύαιγο εντοπίστηκε το 2010 ναυάγιο κλασικών χρόνων, ενώ πραγματοποιήθηκε δεύτερη επίσκεψη με τη συμμετοχή της Ελληνόφωνης Ελβετικής Τηλεόρασης Fernsehén για την παραγωγή ντοκιμαντέρ, λόγω της σημασίας του ευρήματος.

ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ

Ρόδος

Το 2008 πραγματοποιήθηκε προκαταρκτική υποθαλάσσια έρευνα στον εμπορικό λιμένα της Ρόδου όπου αποκαλύφθηκαν τα ξύλινα σκαριά τριών ναυαγίων, που χρονολογούνται στους μεσαιωνικούς και νεότερους χρόνους (11ο, 13ο, 15ο-16ο αιώνα). Επίσης, αποκαλύφθηκε θησαυρός περίπου 4.000 χρυσών νομισμάτων οθωμανικής κοπής που χρονολογούνται μεταξύ των ετών 1750-1780.

Στη θαλάσσια περιοχή Καρακόνερου στη νότια Ρόδο εντοπίστηκαν κατά το 2010 λίθινα βλήματα Βυζαντινών χρόνων.

Ύστερα από αυτοψία που πραγματοποιήθηκε για το έργο κατασκευής της περιμετρικής οδού Ρόδου, έγινε μεταφορά μέρους των βλημάτων στον Εκθεσιακό χώρο της ΕΕΑ στην οδό Ιπποτών της μεσαιωνικής πόλης (εικ. 11).

Νίσυρος

Κατά το 2001 διενεργήθηκε έρευνα σε συνεργασία με το ΕΜΠ, το ΕΛΚΕΘΕ και το MIT. Η έρευνα διεξήχθη με τη χρήση αυτόνομου υποβρύχιου οχήματος για τον εντοπισμό θέσεων αρχαίων ναυαγίων. Ο χώρος που ερευνήθηκε ήταν εν μέρει γνωστός στην Εφορεία, επειδή είχε εντοπιστεί ναυάγιο του 17ου αιώνα, που μετέφερε φορτίο από κεραμικά πιάτα. Η επιλογή του γνωστού αυτού χώρου είχε σκοπό να επιβεβαιώσει τη χρήση της νέας τεχνολογίας. Επιπροσθέτως, χρη-

Εικ. 11. Ρόδος, περιοχή Καρακόνερου. Λίθινα βλήματα Βυζαντινών χρόνων.

Εικ. 12. Χάλκινο άγαλμα υπερφυσικού μεγέθους - κόρη της Καλύμνου.

σιμοποιήθηκε και ένα δεύτερο υποβρύχιο όχημα, που έφερε κάμερες για την φωτογράφιση και κινηματογράφιση του χώρου.

Κάλυμνος

Κατά το 2000 και ύστερα από την παράδοση στην ΕΕΑ τμημάτων χάλκινων αγαλμάτων, ερευνήθηκαν θαλάσσιες περιοχές μεταξύ της Κω και της Καλύμνου, προκειμένου να διαπιστωθεί η ύπαρξη ναυαγίων που μετέφεραν τα αγάλματα αυτά (εικ. 12).

Αστυπάλαια (Σύρνα)

Κατά την έρευνα που πραγματοποιήθηκε το 2002 εντοπίστηκαν τρία ναυάγια ως ακολούθως:

- Α. Βυζαντινών χρόνων (9ος-12ος αι. μ.Χ.).
- Β. Ρωμαϊκών χρόνων (2ος-3ος αι. μ.Χ.).
- Γ. Ελληνιστικών χρόνων του 2ου αι. π.Χ. με κωακούς αμφορείς.
- Δ. Ένα τέταρτο ναυάγιο του 4ου αι. μ.Χ. είχε εντοπιστεί παλαιότερα, κατόπιν υποδείξεως στην περιοχή. Από το ναυάγιο αυτό ανελκύστηκε θησαυρός αποτελούμενος από 35.000 χάλκινα νομίσματα.

Σάμος - Χίος

Κατά το 2004 σε αναγνωριστική έρευνα σε συνεργασία με το ΕΛΚΕΘΕ εντοπίστηκαν τα φορτία δύο ναυαγίων. Το πρώτο κοντά στη νησίδα Σαμιοπούλα με ροδιακούς και κωακούς αμφορείς των ελληνιστικών - πρώιμων ρωμαϊκών χρόνων. Το δεύτερο ναυάγιο εντοπίστηκε στο στενό Χίου και Οινουσσών και χρονολογείται στην κλασική περίοδο. Σε συνεργασία με το Ωκεανογραφικό Ινστιτούτο του Woods Hole των ΗΠΑ ολοκληρώθηκε η ψηφιακή αποτύπωση του ναυαγίου του στενού Χίου - Οινουσσών, με αυτόνομο υποβρύχιο όχημα το 2005.

Στο πλαίσιο διερεύνησης παράνομων εγκαταστάσεων ιχθυοκαλλιέργειών το 2007, εντοπίστηκαν τέσσερα ναυάγια άγνωστα που χρονολογούνται από τους κλασικούς έως τους βυζαντινούς χρόνους.

Κατά το 2008 η συνεργασία της ΕΕΑ με το Ωκεανογραφικό Ινστιτούτο του Woods Hole απέδωσε την ψηφιακή αποτύπωση με φωτογραφίες υψηλής ανάλυσης για φωτομωσαϊκά ναυαγίων της Χίου (B. Foley). Κατά τη διάρκεια αυτής της αποστολής φωτογραφήθηκαν δεκαπέντε θέσεις ναυαγίων.

Α. Τα τέσσερα ναυάγια που εντοπίστηκαν το 2007.

Β. Δύο ναυάγια στη νησίδα Άγιος Στέφανος, έρευνα 1957, J. Boardman.

Γ. Τρία σύγχρονα ναυάγια που εντοπίστηκαν στην εν λόγω έρευνα.

Δ. Έξι νέα αρχαία ναυάγια που εντοπίστηκαν στην ίδια έρευνα.

Το 2009 σε αυτοψία για την εγκατάσταση ιχθυοτροφείου στη νότια Χίο ελέγχθηκε πληροφορία ιδιώτη και εντοπίστηκε τμήμα φορτίου ναυαγίου με χιακούς αμφορείς του 4ου αι. π.Χ. Στην περιοχή εντοπίστηκαν και αγγεία διαφορετικής χρονολόγησης, γεγονός που πιθανολογεί την ύπαρξη και άλλου ή άλλων ναυαγίων και καθιστά απαραίτητη την επανάληψη της έρευνας στην ευρύτερη περιοχή.

Κατά το 2009 στη Σάμο εντοπίστηκαν δύο αρχαία ναυάγια στο νοτιοανατολικό τμήμα του νησιού, ενώ πραγματοποιήθηκε η ανέλκυση σημαντικών κινητών ευρημάτων από την επίχωση του αρχαίου λιμένα κατά τη διάρκεια εποπτευόμενων εκσκαφικών εργασιών.

Λέσβος

Το 2007 ξεκίνησε το πρόγραμμα αποτύπωσης των λιμενικών εγκαταστάσεων της Λεσβιακής Πενταπόλεως (Μυτιλήνη, Μήθυμνα, Άντισσα, Ερεσσός, Πύρα), καθώς και της αρχαίας Βρίσσας (σημερινός Άγιος Φωκάς).

Το 2008 πραγματοποιήθηκε αρχιτεκτονική αποτύπωση λιμενικών έργων στη Μήθυμνα, στην Ερεσσό και στη Βρίσσα. Το 2009 συνεχίστηκε το πρόγραμμα αποτύπωσης των αρχαίων λιμανιών του νησιού και ο εντοπισμός νέων λιμενικών καταλοίπων στο ανατολικό τμήμα του νησιού.

ΚΡΗΤΗ

Σε αυτοψία στην περιοχή Χώρα του Δήμου Πελεκάνου στο Νομό Χανίων εντοπίστηκε κατά το 2010, μετά από υπόδειξη ιδιώτη, λατομείο μυολίθων, αχρονολόγητο επί του παρόντος. Πιθανόν να είναι νεότερων χρόνων, αν και δεν μπορεί να αποκλειστεί και πρωιμότερη χρονολόγηση. Η ύπαρξη του ποτισμένου σε αρκετά σημεία λατομείου είναι ιδιαίτερα σημαντική για γεωαρχειολογικούς σκοπούς, καθώς καταδεικνύει την αλλαγή της θαλάσσιας στάθμης στην ιδιαίτερη γεωλογικά περιοχή της Δυτικής Κρήτης.

ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ**Πόρτο Κουφό**

Κατά την έρευνα που πραγματοποιήθηκε το 2002 επανεντοπίστηκαν και ελέγχθηκε η κατάσταση δύο ήδη γνωστών ναυαγίων κλασικών και μεταβυζαντινών χρόνων και εντοπίστηκε ναυάγιο βυζαντινών χρόνων με συγκέντρωση αγκυρών τύπου Υ. Την ίδια χρονιά στη χερσόνησο του Άθω, στο Ακρωτήριο Αράπης, εντοπίστηκε ναυάγιο με φορτίο από αμφορείς ύστερων κλασικών χρόνων από τη Μένδη.

ΕΒΡΟΣ**Μεσημβρία Ζώνη**

Υποβρύχια έρευνα κατ' επέκταση της χερσαίας ανασκαφής το 2007 εντόπισε και ανέλκυσε θησαυρό νομισμάτων.

Το 2008 διερευνήθηκε και ανελκυσθήκε στο θαλάσσιο χώρο της Γλυφάδας - Μέσης Ροδόπης, θησαυρός χάλκινων εργαλείων που χρονολογείται την 3η χιλιετία π.Χ.

Επιπροσθέτως αναφέρεται ότι το 2010 εγκρίθηκε ύστερα από ομόφωνη Απόφαση του Συμβουλίου Μουσείων η ίδρυση του Εθνικού Μουσείου Ενάλιων Αρχαιοτήτων, ενώ προχώρησε η Μουσειολογική μελέτη των περιοδικών εκθέσεων στο Φρούριο της Πύλου (εικ. 13).

Προϊστάμενοι

Αικατερίνη Δελλαπόρτα (1998-2006)
Καλλιόπη Πρέκα-Αλεξανδρή (2007-2008)
Αγγελική Γ. Σίμωσι (2008-2010)

Εικ. 13. Ανδρική καθιστή μορφή από το Ξί Κεφαλληνίας.

Ανασκαφές

Ραμνούντας
Νότιος Ευβοϊκός, Ροδόπη
Σποράδες
Αλόννησος
Φθιώτιδα
Κορινθία
Δίοικος
Λακωνία
Κυλλήνη (Γλαρέντζα)
Κύθηρα, Κύθνος
Πάρος
Κύθνος - Σέριφος
Ρόδος
Νίσυρος
Κάλυμνος
Αστυπάλαια (Σύρνα)

Σάμος - Χίος

Χίος
Λέσβος, Κρήτη, Μεσημβρία Ζώνη
Πόρτο Κουφό
Εθνικό Μουσείο Ενάλιων Αρχαιοτήτων, Περιοδικές Εκθέσεις, Πύλος

Υπεύθυνοι αρχαιολόγοι

Δ. Ευαγγελιστής
Γ. Κουτσουφλάκης
Καλλ. Πρέκα, Αθ. Στάθης
Γ. Κουτσουφλάκης, Θεοτ. Θεοδούλου
Κων. Βαφειάδου, Μ. Μιχάλη
Δ. Κουτσούμπα
Παρ. Μίχα
Ηλ. Σπονδύλης
Δ. Ευαγγελιστής
Δ. Κουρκουμέλης
Ι. Κραουνάκη, Δ. Κουρκουμέλης
Δ. Κουρκουμέλης, Θεοτ. Θεοδούλου, Παρ. Μίχα
Ηλ. Σπονδύλης, Γ. Κουτσουφλάκης
Δ. Ευαγγελιστής, Δ. Κουρκουμέλης
Αικ. Δελλαπόρτα, Ηλ. Σπονδύλης
Αικ. Δελλαπόρτα, Ηλ. Σπονδύλης, Δ. Κουρκουμέλης, Δ. Ευαγγελιστής
Αικ. Δελλαπόρτα, Δ. Κουρκουμέλης, Θεοτ. Θεοδούλου, Παρ. Μίχα
Καλλ. Πρέκα, Θεοτ. Θεοδούλου
Θεοτ. Θεοδούλου
Παν. Τίτσα-Μελά, Θεοτ. Θεοδούλου, Παρ. Μίχα
Αγγ. Γ. Σίμωσι